

Олексій Васильович СТРАТІЙ

к.ю.н., асистент, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9904-537X>

e-mail: o.stratij@chnu.edu.ua

Оксана Володимирівна МЕЛЕНКО

к.ю.н., доцент кафедри, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9410-0779>

e-mail: o.melenko@chnu.edu.ua

МІСЦЕ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В МЕХАНІЗМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Дослідження спрямовано на аналіз інституту конституційної скарги як значного елемента у системі захисту соціальних прав громадян. Висвітлено юридичне закріплення та процесуальні аспекти конституційної скарги. Розглянуто сучасну судову практику і виклики, з якими стикається Конституційний Суд України в її розгляді. Обґрунтовано необхідність подальшого розвитку інституту конституційної скарги. Авторами зазначено ключову роль конституційної скарги у системі юридичних гарантій, підкреслюючи її значення для демократизації суспільства та зміцнення правової держави.

Ключові слова: конституційна юстиція, ефективний механізм захисту, конституційна скарга, інструмент захисту, Конституційний Суд України, основні права та свободи особи, функції конституційної скарги

ВСТУП

У контексті розвитку та формування системи конституційного правосуддя України інститут конституційної скарги постає як ключовий елемент забезпечення захисту основоположних прав та свобод особи, реалізації конституційних принципів в національній правовій системі. Визначальним аспектом у реалізації конституційних засад та міжнародно-правових стандартів є обов'язок держави гарантувати захист прав та свобод людини і громадянина [9]. Конституція України, зокрема ст.ст. 3 та 55, проголошує права і свободи як основу державної політики та зобов'язує державу забезпечити їх належні гарантії. Це передбачає можливість звернення громадян до Конституційного Суду України (КСУ) із конституційною скаргою як засобом правового захисту.

Дискусії стосовно запровадження індивідуальної конституційної скарги в Україні відображають зусилля держави у напрямі адаптації національної правової системи до демократичних стандартів та практик. Значний вплив на розвиток цього інституту має дослідження Венеціанської комісії, яке висвітлює необхідність забезпечення прямого доступу громадян до конституційного правосуддя. Впровадження інституту конституційної скарги відповідно до Закону України «Про Конституційний Суд України», що набув чинності 03.08.2017 р., стало значним кроком до розширення правових механізмів захисту прав та свобод особи, забезпечуючи можливість їх оборони в конституційному вимірі.

Однак розвиток інституту конституційної скарги супроводжується певними викликами, зокрема стосовно визначення його ролі та місця у системі правового захисту. Важливим аспектом є забезпечення функціональної ефективності цього інструменту, що вимагає детального аналізу як національного законодавства, так і міжнародних зобов'язань України.

Ключову роль у зміцненні захисту прав людини у демократичних державах відіграють органи конституційного судочинства [8]. Ефективність цих інституцій залежить не лише від законодавчої бази, а й від практичної можливості особи звертатися до конституційного

суду для захисту своїх фундаментальних прав. Інститут конституційної скарги, який надає прямий доступ до конституційного правосуддя, стає вагомим інструментом у реалізації цих прав та підкреслює важливість правових гарантій в демократичному суспільстві.

Попри значний науковий інтерес та вже досягнуті результати в аналізі та оцінюванні інституту конституційної скарги, залишаються актуальними дослідження впливу цього інституту на соціальні відносини у країні. Особливо це стосується аналізу його ролі в системі юридичних гарантій прав та свобод особи у контексті демократизації суспільства та правової держави.

Значної уваги потребує також розроблення оптимальних механізмів правового регулювання конституційної скарги, які б враховували національні особливості та досвід зарубіжних країн. Це передбачає комплексне дослідження наявних моделей конституційної юстиції, аналіз ефективності їх застосування в різних правових системах з метою виявлення найбільш ефективних способів реалізації конституційних прав та свобод за допомогою механізму конституційної скарги.

Висока значимість дослідження інституту конституційної скарги полягає у необхідності забезпечення фундаментальних прав та свобод особи, що є ключовою умовою функціонування правової держави та розвитку демократичного суспільства. У цьому контексті подальше вивчення питань, пов'язаних із впровадженням та ефективністю конституційної скарги, має стати пріоритетом як для наукової спільноти, так і для законодавчої та виконавчої влади.

МЕТА – аналіз інституту конституційної скарги як правового феномену забезпечення конституційних прав і свобод людини.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення мети статті застосовано низку методів наукового пізнання: аналіз, порівняння, синтез, узагальнення, резюмування тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Розвиток інституту конституційної скарги в Україні

зазначається значним внеском вітчизняних вчених, чий напрацювання склали фундамент для доктринальних засад та стимулювали активне наукове обговорення цього важливого аспекту правової системи. Роботи УК-раїнських дослідників виявилися ключовими у формуванні теоретичної та практичної основи для розуміння та вдосконалення інституту конституційної скарги.

А. Селіванов підкреслював важливість конституційної скарги як відображення принципів конституціоналізму, акцентуючи на необхідності законодавчого закріплення права людини і громадянина на такий вид скарги в Основному Законі України [1]. Це вказує на розуміння ним недостатності наявних механізмів юридичного захисту фундаментальних прав та свобод особи.

С. Владиченко висвітлює роль конституційної скарги не лише як засобу захисту конституційних прав і свобод, але й як важливого індикатора для держави у питанні дбайливого ставлення до особи, сприяння розвитку громадянського суспільства та забезпечення його безпеки [2].

М. Гультай звернув увагу на значну недооціненість у науковому дискурсі різноманітності функціональних напрямів інституту конституційної скарги та його багатоаспектного теоретичного та практичного значення для сучасного конституціоналізму. Наголошено на потребі глибокого аналізу інституту з теоретико-методологічних позицій, оскільки подібні дослідження є дефіцитними в українському контексті, що стосується не лише інституту конституційної скарги, а й конституційного судочинства загалом [5].

Ці наукові підходи та висновки відображають багатогранність та комплексність вивчення інституту конституційної скарги, вказують на значну потребу у подальших дослідженнях для розроблення оптимальних механізмів його функціонування та інтеграції в українську правову систему. Зусилля вітчизняних учених у цьому напрямі є надзвичайно важливими для зміцнення правових гарантій особистих прав та свобод громадян, а також для подальшого розвитку конституціоналізму в Україні.

М. Гецько у своїй роботі про конституційне судочинство зробив значний внесок у визначення структури та функціонування судового конституційного процесу, виокремивши три основні правові інститути: принципи конституційного судочинства, стадії конституційного судочинства та окремі види конституційного провадження за специфічними категоріями справ [3]. Цей підхід дає змогу глибше зрозуміти механізми конституційного контролю та їх значення для правової держави.

Інститут конституційної скарги у цьому контексті постає не лише як форма судового захисту, але й як важливий інструмент впливу особи на правову систему та державну політику. Значення конституційної скарги полягає у можливості громадян впливати на забезпечення своїх фундаментальних прав і свобод, що в свою чергу сприяє утвердженню верховенства права та зміцненню взаємної відповідальності між особою і державою.

Конституційна скарга відрізняється від інших форм юридичного захисту тим, що вона дає змогу особі оскаржити закони та інші правові акти на предмет їх відповідності Конституції, тоді як адміністративне судочинство зосереджене переважно на питаннях законності підзаконних актів. Це надає конституційній скарзі особ-

ливого статусу як інструменту забезпечення конституційної законності та контролю за діями органів державної влади.

Отже, інститут конституційної скарги в Україні є ключовим елементом системи захисту прав та свобод громадян, а також засобом впливу на законодавчий процес і діяльність виконавчої влади. Його розвиток і ефективне застосування мають вирішальне значення для зміцнення демократичних засад, правової держави та верховенства права в Україні.

Аналіз думок С. Владиченко [2] та М. Гультай [5] надає глибокий інсайт у дискусію стосовно найбільш ефективної моделі конституційної скарги для України. Зі свого боку, В. Городовенко висвітлює актуальність нормативного варіанту конституційної скарги, який дає змогу оскаржити конституційність законів без безпосереднього втручання в діяльність судів загальної юрисдикції [4]. Такий підхід зберігає принцип поділу влади, з одного боку, забезпечуючи КСУ можливість контролю над конституційністю законів, а з іншого, – не розширюючи його повноваження до рівня безпосереднього впливу на рішення судів загальної юрисдикції.

М. Гультай підкреслює, що нормативна модель конституційної скарги є раціональним компромісом, оскільки вона дає змогу уникнути переважання КСУ надмірною кількістю справ та забезпечує чітке розмежування між конституційною та загальною юрисдикцією. Такий підхід сприяє більш ефективному виконанню функцій конституційного контролю, забезпечуючи водночас стабільність і передбачуваність правової системи.

Обидва вчені підкреслюють значущість інституту конституційної скарги у контексті вирішення суспільних конфліктів та сприяння інтеграції суспільства навколо конституційних цінностей. Роль конституційної скарги у тлумаченні Конституції та адаптації її норм до змінюваних соціальних умов визначається як ключова для розвитку правової держави та демократії.

Так, розвиток інституту конституційної скарги в Україні вимагає зваженого підходу, який би забезпечив ефективний захист прав і свобод громадян та водночас підтримував баланс між різними гілками влади. Важливим є розроблення такої моделі конституційної скарги, яка б враховувала національний досвід та міжнародні практики, спрямовані на зміцнення правової держави та захист конституційного порядку.

Дослідження О. Петришина, Ю. Барабаша, С. Серьогіної, а також С. Шевчука роблять значний внесок у розуміння багатогранності та значення інституту конституційної скарги в Україні [7]. Вони підкреслюють, що конституційна скарга є не лише інструментом захисту основоположних прав і свобод громадян, але й ключовим елементом забезпечення демократії, яка ґрунтується на правах людини. Так, конституційна скарга сприяє не лише реалізації принципу зв'язаності всіх гілок влади з Конституцією та законом, але й відіграє важливу роль у забезпеченні участі громадян у процесі управління державою та суспільством, надаючи їм можливість вступати у правовий спір навіть із законодавцем.

Функція конституційної скарги у контексті принципу прямої дії конституційних норм полягає в тому, що дає змогу трансформувати декларативні положення Конституції у практично застосовні та ефективні права. Ратифікація міжнародних конвенцій та розвиток судової

практики сприяють зміні мислення у сфері прав людини, де права стають активно діючими, а їх зміст розкривається через судове правозастосування.

У контексті формування доктрини захисту прав людини конституційна скарга набуває важливого значення, оскільки дає змогу систематизувати та розвивати юриспруденцію у цій сфері, аналогічно до практики Європейського суду з прав людини. Це відкриває шлях до створення якісних судових рішень, які формують правову доктрину та сприяють адаптації конституційного порядку до сучасних викликів.

Класифікацію функцій інституту конституційної скарги може бути подано у вигляді двох основних груп:

– *суб'єктивні функції*, що включають захист індивідуальних прав і свобод громадян, надаючи їм можливість вступати у правовий спір з державою та її органами;

– *об'єктивні функції*, що охоплюють забезпечення конституційності законодавства, формування доктрини захисту прав людини, а також сприяння розвитку демократичних інституцій та участі громадян у державному управлінні.

Така двовимірна класифікація дає змогу більш повно оцінити вплив конституційної скарги на суспільні відносини та правову систему держави.

Аналізуючи роль і значення інституту конституційної скарги в Україні, важливо звернути увагу на двовимірну класифікацію її функцій, які обумовлені суб'єктивними та об'єктивними аспектами правового регулювання. Суб'єктивні функції конституційної скарги, включаючи захист прав та свобод людини та вирішення конституційноправових спорів, безпосередньо впливають на можливості громадян захистити свої основні права в контексті конституційного судочинства. Це підкріплюється розумінням, що КСУ має ексклюзивну компетенцію оцінювати відповідність законів Конституції, сприяючи так верховенству конституційного порядку.

Об'єктивні функції інституту конституційної скарги охоплюють ширший спектр впливу на правову систему та суспільство загалом, включаючи формування доктрини захисту прав людини, надання практичного змісту конституційним правам через їх тлумачення, забезпечення розвитку конституційної демократії, а також залучення громадян до управління державними справами. Ці функції відображають важливу роль КСУ у визначенні та адаптації основних прав і свобод до сучасних викликів, сприяючи тим самим зміцненню правової держави та демократичних інститутів [6].

Проголошення України правовою державою та введення інституту конституційної скарги є відображенням зобов'язання держави забезпечувати ефективний захист конституційних прав та свобод громадян. Впровадження цього інструменту стало важливим кроком у реалізації людиноцентристського підходу до діяльності держави, підкріплюючи принцип обмеження державної влади на основі прав людини.

Суди загальної юрисдикції, хоча й відіграють ключову роль у захисті прав і свобод громадян, не завжди можуть оцінювати конституційність застосованих законів. В цьому контексті КСУ надається унікальна можливість виступати як останнім рубежем захисту конституційних прав і свобод, забезпечуючи не тільки захист прав конкретних заявників, але й утвердження

конституційного правопорядку загалом. Така система є фундаментом для розвитку юриспруденції, яка сприяє адаптації і розвитку правової доктрини відповідно до змінюваних умов та потреб суспільства.

КСУ відіграє ключову роль у забезпеченні верховенства Конституції та захисті конституційних прав громадян, виступаючи як «суд над законами». Ця особливість КСУ підкреслює його відмінність від судів загальної юрисдикції, які переважно зосереджені на захисті «законних прав», не завжди враховуючи конституційний контекст цих прав. Суди загальної юрисдикції часто стикаються з обмеженнями у своєму розумінні та застосуванні конституційних принципів і цінностей, що ставить КСУ в унікальне становище захисника основоположних прав та свобод особи.

Конфлікти між державою та громадянами, що виникають через ігнорування або порушення конституційних прав, підкреслюють необхідність наявності механізму, здатного протистояти антиконституційним законам. Конституційна скарга як такий механізм надає громадянам можливість оскаржити неконституційні закони та акти, що безпосередньо впливають на їхні права та свободи. Практика КСУ у розгляді скарг, що стосуються порушень соціально-економічних прав, включно з правом на власність та підприємницьку діяльність, а також політичні права, як-от виборчі права та право на об'єднання, демонструє широкий спектр захисту, який може бути забезпечено за допомогою конституційного судочинства.

Запровадження інституту конституційної скарги є значним кроком у розвитку української правової системи, надаючи громадянам ефективний засіб захисту їхніх конституційних прав. Цей механізм не лише покращує доступ до правосуддя, але й сприяє зміцненню принципів правової держави та демократії, підкріплюючи ідею, що права людини мають бути захищені та поважені на всіх рівнях державного управління.

Отже, інститут конституційної скарги є важливим інструментом у забезпеченні справедливості та верховенства закону в Україні, надаючи громадянам можливість захищати свої конституційні права від державних втручань і зловживань.

Неможна ігнорувати той факт, що конституційне правосуддя в Україні знаходиться на ранньому етапі свого розвитку. Інституціоналізація конституційної скарги в українській правовій системі наразі постає як ініціатива з перспективою на активну модернізацію цього правового механізму та загальну еволюцію конституційного нагляду. Цей процес відкриває шлях до поглибленого переосмислення та вдосконалення механізмів конституційного контролю.

З імплементацією інституту конституційної скарги українським законодавством та відповідно механізму судового перегляду справ за особливих обставин на практиці виникає потреба в адаптації законодавчої бази. Це передбачає внесення коректив до основних законодавчих актів з метою усунення правових колізій та покращення законодавчої чіткості. Подання інструментарію конституційної скарги суб'єктам права має супроводжуватись забезпеченням ефективних засобів відновлення порушених прав, адже основною метою звернення до КСУ є захист порушених прав, а не лише процедурне відновлення правового порядку на майбутнє.

Особливої уваги заслуговує на проблематику застосування конституційної скарги як інструменту захисту соціальних прав. Соціальні права є особливо вразливою категорією через їх залежність від економічних можливостей держави. Відмови судів розглядати конституційні скарги та рішення за особливих обставин можуть мати негативний вплив на реалізацію конституційного права на соціальне забезпечення, підкреслюючи необхідність подальшого розвитку та вдосконалення механізмів захисту цих прав.

ВИСНОВКИ

Центральна роль інституту конституційної скарги полягає в його потенціалі слугувати ефективним засобом, за допомогою якого громадяни можуть впливати на правову систему та державну політику. У разі позитивного рішення за конституційною скаргою, відкривається можливість виключення з правового поля норм, що обмежують або порушують права та свободи осіб, тим самим визнаючи ці норми як такі, що суперечать принципам правової держави. Отже, конституційна скарга стає інструментом не тільки захисту індивідуальних прав, але й інструментом прямого впливу на формування та вдосконалення законодавства.

Важливість конституційної скарги також виражається шляхом її внеску в реалізацію принципу прямої дії конституційних норм. Цей інститут сприяє трансформації конституційних гарантій з теоретичних обіцянок у конкретні, практично застосовні права. Розгляд конституційних скарг Конституційним Судом виконує критичну функцію у тлумаченні конституційних положень, забезпечуючи їх ефективне застосування в захисті фундаментальних прав людини і громадянина. Так, конституційна скарга не лише зміцнює верховенство Конституції, але й сприяє розвитку демократичних процесів, даючи змогу громадянам бути активними учасниками в процесі контролю за діяльністю державних органів влади та вдосконалення правової системи країни.

Функція конституційної скарги у контексті "формування доктрини захисту прав людини за допомогою конституційного контролю" є одним з ключових аспектів, що визначає її значення в правовій системі України. Під час аналізу та вирішення справ, що базуються на конституційних скаргах, Конституційний Суд України не лише вирішує конкретні юридичні питання, але й формує прецеденти, які слугують основою для подальших наукових досліджень у сфері захисту фундаментальних прав і свобод. Ці правові позиції сприяють визначенню змісту та меж основних прав людини, а також методів їхньої реалізації та захисту.

Пропонована класифікація функцій конституційної

скарги на суб'єктивні та об'єктивні категорії дає змогу більш чітко усвідомити її роль у правовій системі. Отже, інститут конституційної скарги в Україні є важливим елементом правової системи, що відіграє ключову роль у захисті прав і свобод громадян, а також у формуванні та розвитку конституційного ладу і демократичних засад державного управління.

Правозахисний аспект конституційної скарги постає як фундаментальний принцип її функціонування у правовій системі України. Ця особливість надає громадянам унікальну можливість безпосередньо звертатися до Конституційного Суду з метою оскарження законів або інших нормативних актів, які, на їхню думку, порушують або обмежують основні конституційні права та свободи. Важливо відзначити, що така можливість особливо значуща у контексті виключення з правового поля актів, що суперечать Основному Закону, оскільки інші судові інстанції традиційно зосереджені на захисті законних прав на основі чинного законодавства, не завжди приділяючи належну увагу конституційному виміру.

Дві виокремлені проблеми ілюструють важливість конституційної скарги як інструменту захисту прав:

1. Позиціонування судів загальної юрисдикції як органів, що захищають переважно законні права, іноді призводить до ситуації, коли конституційний аспект прав людини залишається поза увагою. Це обмежує можливість повного і всебічного захисту фундаментальних прав, забезпечених Конституцією.

2. Недостатнє розуміння суддями судів загальної юрисдикції правової природи конституційних прав та незастосування конституційних принципів і цінностей як основоположних. Це свідчить про потребу в підвищенні рівня конституційної обізнаності серед суддівського корпусу, а також про значення конституційної скарги як засобу втілення конституційного верховенства.

На відміну від звичайних судових рішень, які зазвичай мають індивідуальний характер, рішення Конституційного Суду за конституційною скаргою мають універсальне значення. Вони не тільки захищають права заявника, але й створюють прецеденти, що мають юридичні наслідки для всіх осіб, чий права може бути порушено аналогічними нормативними актами. Таке рішення сприяє уніфікації правозастосування, зміцненню правової визначеності та забезпеченню конституційної справедливості на національному рівні. Отже, Конституційна скарга відіграє вирішальну роль у захисті основних прав і свобод громадян, забезпечуючи механізм дієвого реагування на неконституційні законодавчі акти і сприяючи розвитку конституційної демократії в Україні.

Список використаних джерел

1. Селіванов А., Євграфов П. Конституційна скарга громадян в реаліях сучасності. *Право України*. 2003. № 4. С. 80–85.
2. Владиченко С.Д. Конституційна скарга як важливий інструмент захисту прав і свобод людини. *Актуальні проблеми конституційного права та державотворення: зб. наук. пр. [присвячений 70-ій річниці з дня народження першого голови Конституційного Суду України Л.П. Юзькова]*. 2008. Ч. 1. С. 177–178.
3. Гецько М.М. та ін. Інститут конституційної скарги як засіб захисту основних прав і свобод: порівняльно-правовий аналіз. *Ужгород*, 2015. 228 с.
4. Городовенко В. Ефективність конституційної скарги як засобу правового захисту в аспекті новел практики Європейського суду з прав людини. *Вісник Конституційного Суду України*. 2019. № 6. С. 118–127.
5. Гультай М.М. Функціональні характеристики інституту конституційної скарги та модель його впровадження в Україні. *Вісник Конституційного Суду України*. 2011. № 4-5. С. 185–193.
6. Коваль М.М., Циліорук І.І., Зеленох О.В. Конституційна скарга: національний та міжнародний досвід. *Наукові записки*

Львівського університету бізнесу та права (Серія юридична). 2020. Вип. 25. С. 156-161.

7. Петришин О.В. та ін. Проблеми і перспективи запровадження індивідуальної конституційної скарги в Україні: монографія. Київ, 2010. 108 с.

8. Резворович К.Р. Конституційна скарга як інструмент захисту соціальних прав. *Юридична наука*. 2020. №10 (112). С. 13–22.

9. Терлецький Д.С. Ефективність конституційної скарги як засобу юридичного захисту конституційних прав особи. *Проблеми законності*. 2019. Вип. 147. С. 23-36.

References

1. Selivanov A. O., Yevhrafov P. Constitutional complaint of citizens in the realities of modernity. *Law of Ukraine*. 2003. №4. pp. 80–85. (in Ukrainian).

2. Vladychenko S.D. Constitutional complaint as an important tool for the protection of human rights and freedoms. *Actual problems of constitutional law and state formation: coll. of science works [dedicated to the 70th anniversary of the birth of the first chairman of the Constitutional Court of Ukraine L.P. Yuzkov]*. 2008. Part. 1. pp. 177–178. (in Ukrainian).

3. Hetsko M.M. et al. The Institute of Constitutional Complaints as a Means of Protection of Fundamental Rights and Freedoms: Comparative Legal Analysis. Uzhhorod, 2015. 228 p. (in Ukrainian).

4. Horodovenko V. The effectiveness of the constitutional complaint as a means of legal protection in the aspect of novel practices of the European Court of Human Rights. *Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine*. 2019. № 6. pp. 118–127. (in Ukrainian).

5. Hultai M.M. Functional characteristics of the constitutional complaint institute and the model of its implementation in Ukraine. *Bulletin of the Constitutional Court of Ukraine*. 2011. № 4–5. pp. 185–193. (in Ukrainian).

6. Koval M.M., Tsyliuryk I.I., Zeleniukh O.V. Constitutional complaint: national and international experience. *Scientific notes of the Lviv University of Business and Law (Legal series)*. 2020. Issue 25. pp. 156-161. (in Ukrainian).

7. Petryshyn O.V. et al. Problems and prospects of introducing an individual constitutional complaint in Ukraine: monograph. Kyiv, 2010. 108 p. (in Ukrainian).

8. Rezvorovych K.R. Constitutional complaint as a tool for the protection of social rights. *Legal science*. 2020. №10 (112). pp. 13–22. (in Ukrainian).

9. Terletskyi D.S. The effectiveness of a constitutional complaint as a means of legal protection of the constitutional rights of a person. *Problems of legality*. 2019. Issue 147. pp. 23-36. (in Ukrainian).

Oleksii STRATII

PhD in Legal Sciences, assistant, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9904-537X>

e-mail: o.stratii@chnu.edu.ua

Oksana MELENKO

PhD in Legal Sciences, Associate Professor of department, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9410-0779>

e-mail: o.melenko@chnu.edu.ua

THE PLACE OF THE CONSTITUTIONAL COMPLAINT IN THE HUMAN RIGHTS PROTECTION MECHANISM IN UKRAINE

This paper constitutes a fundamental study aimed at analyzing the institution of the constitutional complaint as a significant element in the system for the protection of citizens' social rights. It highlights the legal establishment and procedural aspects of the constitutional complaint, reviews current judicial practice, and the challenges faced by the Constitutional Court of Ukraine in its consideration. The author's research also focuses on the importance of the constitutional complaint for applicants, revealing its impact on the possibility of a retrial based on the conditions established by the Constitutional Court.

The analysis includes an examination of the historical development and legal establishment of the constitutional complaint in Ukraine, paying attention to its role in strengthening legal guarantees and the protection of fundamental rights and freedoms. The influence of the Venice Commission and international legal standards on the formation of the constitutional complaint institution in Ukraine is separately considered.

The paper includes arguments for the necessity of further development of the constitutional complaint institution, taking into account national peculiarities and the experience of foreign countries, to ensure effective protection of human rights. The authors highlight the key role of the constitutional complaint in the system of legal guarantees, emphasizing its significance for the democratization of society and the strengthening of the rule of law.

The research results make a significant contribution to understanding the conceptual foundations, principles of operation, and legal regulation of the constitutional complaint institution, proposing ways for its optimization and integration into the Ukrainian legal system. The paper's conclusions stress the necessity of ensuring fundamental rights and freedoms of individuals as a key condition for the functioning of the rule of law and the development of a democratic society, defining the constitutional complaint as a significant tool in this process. A detailed analysis of legal aspects, judicial practice, and challenges faced by the Constitutional Court of Ukraine in considering constitutional complaints indicates the need to strengthen mechanisms for the legal protection of citizens' rights and freedoms. Highlighting the motivation of applicants and the role of the constitutional complaint in their legal protection demonstrates its significance both for individuals and for strengthening a democratic rule of law. Analyzing the contribution of domestic and international scholars to the development of the theoretical base of the constitutional complaint institution, the authors underline its importance in forming a legal system aimed at protecting the fundamental rights and freedoms of citizens.

Keywords: constitutional justice, effective protection mechanism, constitutional complaint, defense tool, Constitutional Court of Ukraine, basic rights and freedoms of the person, functions of constitutional complaint